

برای مداریس فردا رهاوردهای کرونا

مریم پیراهزاده
کارشناس ارشد مدیریت آموزشی
آموزگار پایه اول ابتدایی، ناحیه ۲ شهر قم

مبانی فناوری آموزشی

ورودی ناخواسته!

در پی بحران بیماری کرونا و ویروس در نقاط گوناگون جهان، شیوع کرونا در ایران به صورت رسمی در ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد. در پی شیوع این ویروس در ایران، با توجه به حجم گسترده دانش‌آموزی در کشورمان، مدرسه‌ها از هفته اول اسفندماه تعطیل اعلام شدند. اما سیاست دولت در این دوره تعطیلات این بوده است که «مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها تعطیل است؛ لکن آموزش و یادگیری تعطیل نیست». بر همین اساس سازوکارهای بسیار گسترده‌ای برای پیشبرد امور آموزشی با تمرکز بر بستر فضای مجازی و آموزش از راه دور طراحی و تدوین شدند. یکی از این سازوکارها طراحی و پیاده‌سازی شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) بود. ساختار شبکه آموزشی شاد همانند ساختار مدرسه واقعی است. یعنی دانش‌آموزان وارد کلاس مجازی می‌شوند و معلم در همان زمان، مطابق با برنامه کلاسی که مدیر مدرسه ارائه می‌دهد، حضور دارد و فرایند یاددهی و یادگیری را دنبال می‌کند (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳).

فراگیری کرونا موجب شد معلمان بسیاری آموزش مجازی را تجربه کنند. این تجربه کمک کرد عده‌ای از آن‌ها سبک‌های تدریس خود را متناسب با این فضا تغییر بدهند. در واقع، رویارویی کلاس‌های درس با آموزش‌های برخط، درس‌هایی ارزشمند را آفرید که تا پیش از آن جایشان میان شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان خالی بود. کرونا، مهمان منحوس، چنان تغییراتی در عرصه تعلیم و تربیت به وجود آورده است که در نظام‌های آموزشی پساکرونا، رویکردهای آموزشی دستخوش تغییرات و تحولات اساسی خواهند شد. بدیهی است،

اشاره

دستگاه تعلیم و تربیت و به‌ویژه مدرسه، به دلیل ماهیت، گستردگی و ساختارهای فعلی، از جمله آسیب‌پذیرترین سازمان‌ها در شرایط پس از کرونا هستند که ضرورت توجه به تقویت زیرساخت‌ها و پیش‌نیازهای دوران پساکرونايي در آن‌ها اهمیت می‌یابد. در بحران جهانی کرونا و همه‌گیری آن، بایسته‌های آموزش از زوایای گوناگونی قابل بررسی و تجزیه و تحلیل هستند. تخصص و تجربه نگارنده وی را بر آن داشت در گستره علوم تربیتی بایسته‌های آموزشی در دوران پساکرونا را بررسی کند.

کلیدواژه‌ها: مدرسه، تعلیم و تربیت، پساکرونا

و...)، استفاده از ابزارهای متنوع کمک آموزشی، ارائه مطالب درسی توسط دانش آموزان، استفاده از تورهای مجازی، تهیه و ضبط فیلم آموزشی توسط معلم، تأکید بر یادگیری فعال و درگیر کردن دانش آموزان با مباحث آموزشی، تسلط آموزگار بر کتاب درسی، شادابی و نشاط آموزگار، آراستگی ظاهری معلمان، استفاده از روش های متنوع تدریس و ارائه بازخوردهای متنوع و دلچسب به شاد بودن دانش آموزان در فضای مجازی و به خصوص شبکه آموزشی دانش آموزان کمک کرد.

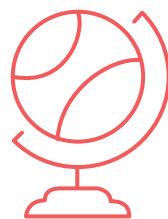
الفبای معلمی در آموزش حضوری و غیرحضوری تفاوت چندانی ندارند، اما یک مجموعه از شاخص ها در آموزش غیرحضوری از اهمیت بسزایی برخوردارند که ارج نهادن به آنها می تواند بر میزان اثرگذاری فرایند یاددهی- یادگیری در دوران پسا کرونا بیفزاید. در مقاله حاضر بایسته های آموزش در دوران پسا کرونا بررسی شده اند.

۱. تقویت شادی ذاتی دانش آموزان برای

یادگیری

دستیابی به اهداف آموزشی در محیط های یادگیری برخط مستلزم توجه به اصول انگیزشی است تا برانگیختن یادگیرندگان به سمت اهداف یادگیری تقویت شود (نیستانی، ۱۳۹۳). تأثیر شادی و نشاط بر یادگیری دانش آموزان غیرقابل انکار است. شادی یادگیری را افزایش می دهد. دانش آموزان خوش حال یادگیرندگان بهتری هستند. اگر دانش آموزان احساس کنند فضای یادگیری در کلاس برخط شاد است، با احساس شادکامی، هیجانات مثبت و نگرش مثبت در کلاس حضور می یابند و این به توسعه یادگیری در دوران پسا کرونا کمک می کند (باقرزاده، ۱۳۹۹: ۱۲۶۱۳۴). بنابراین، معلم باید با برنامه ریزی و طراحی آموزشی صحیح در محیط مجازی بر میزان شادکامی دانش آموزان بیفزاید.

به نظر نگارنده، می توان با ایجاد تعامل و ارتباط مؤثر بین دانش آموزان با معلم و هم کلاسی ها، حضور جسمی پررنگ معلم، تولید محتوای آموزشی جذاب، استفاده از ابزارهای متفاوت چندرسانه ای (متن، طراحی، گرافیک، عکس، صدا، ویدئو، انیمیشن

۲. کاربرست رویکرد آموزش ترکیبی

مهم ترین نیاز نظام آموزشی در دوران پس از کرونا، اجرای رویکرد آموزش ترکیبی است. اسگادورپ و گراهام (۲۰۰۳) آموزش و یادگیری ترکیبی را رویکرد راهبردی قرن بیست و یکم دانسته اند که تعادلی موزون بین دانش حاصل از آموزش برخط و تعامل انسانی رودررو در کلاس های حضوری را ایجاد خواهد کرد. یادگیری ترکیبی مزایای هر دو شکل نظام آموزش حضوری و نظام آموزش مجازی را با یکدیگر تلفیق می کند و در بسیاری موارد، با استفاده از مزایای یکی، معایب دیگری را می پوشاند و می تواند محیط های یادگیری گروهی (در آموزش حضوری) را در کنار محیط های یادگیری انفرادی (در آموزش مجازی) به همراه آورد. همچنین، سیلان و کیسی (۲۰۱۴) بر این باورند که با تلفیق نقاط قوت دو شیوه آموزش حضوری و برخط می توان در ارتقای کیفیت یادگیری گام مؤثرتری برداشت. از این رو، بهره گیری از آموزش مجازی در کنار آموزش حضوری مدرسه ای می تواند تضمین کننده یادگیری دانش آموزان باشد. به طور کلی،

تجربه کسب شده در این مدت نشان می‌دهد آموزش‌های حضوری واجد ارزش‌هایی هستند که با هیچ چیزی جایگزین نمی‌شوند.

برخی از مزایای روش آموزشی میکرولرنینگ دوران پسا کرونا عبارت‌اند از:

- ارائه محتوای کوتاه و پرمغز در بستر زمانی کوتاه.
- ارائه اطلاعات هدفمند.
- امکان دسترسی از طریق هر کدام از ابزارهای موجود.
- پشتیبانی از آموزش به صورت اقدام‌محور و قابلیت قرارگیری در هر مرحله از چرخه آموزش.

جمع‌بندی

با تجربه رخ داده در دو سال گذشته، امید است نظام آموزشی کشور، حتی پس از بازگشت به دوران عادی در پسا کرونا، کماکان به ارزشمندی آموزش‌های الکترونیکی باورمند بماند و به طور جدی و عالمانه، در کنار آموزش‌های حضوری، از امکانات و فرصت‌های بی‌نظیر آموزش مجازی هم بهره‌مند شود و نظام تعلیم و تربیت را به سمت آموزش ترکیبی، معکوس و خرد هدایت کند. و در فضای جدید، معلمانی از شایستگی تدریس بهره‌مند خواهند بود (معلمان حرفه‌ای پسا کرونا) که توانایی کار در این فضای ترکیبی را داشته باشند. در

پی‌نوشت‌ها

1. blended learning
2. Flipped classroom
3. Micro learning

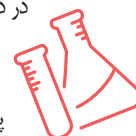
منابع

۱. باقرزاده، مهرانگیز (۱۳۹۹). تأثیر عملکرد آموزش در فضای مجازی در تاملات یاددهی و یادگیری. پژوهش‌نامه اورمز: شماره ۱۵.
۲. حاجی، جمال؛ محمدی‌مهر، مژگان؛ محمد آذر، حدیقه (۱۴۰۰). بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدارشناسی. فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی: شماره ۳.
۳. عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه؛ حکیم‌زاده، رضوان (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی. فصلنامه علمی تدریس پژوهی. شماره ۳.
۴. نیستانی، محمدرضا (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی آموزشی (راهبردهای بهبود کیفیت در سطح یک واحد: مدرسه، واحد دانشگاهی و آموزش مجازی). اصفهان: نشر آموخته.
5. Bergmann, J., & Sams, A. (2014). Flipped learning: Gateway to student engagement. Toronto: International Society for Technology in Education.
6. Ceylan, V. K., & Kesici, A. E. (2017). Effect of blended learning to academic achievement. Journal of Human Sciences, 14(1), 308320.
7. Osguthorpe, R. T. & Graham, C. R. (2003). Blended learning environments: Definitions and directions. The Quarterly Review of Distance Education.
8. See, S., & Conry, J. (2014). Flip My Class! A faculty development demonstration of a flippedclass. Currents in Pharmacy Teaching and Learning, 6(4), 585588.
9. Snelling, J., & Fingal, D. (2020). 10 strategies for online learning during a coronavirus outbreak. Retrieved from <https://www.iste.org/explore>.

افزایش یادگیری در نتیجه اجرای برنامه آموزش ترکیبی در پژوهش‌ها نیز نشان داده شده است (حاجی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۹).

۳. اجرای راهبرد کلاس معکوس^۲

یکی از مؤثرترین مدل‌هایی که اخیراً به‌عنوان راه‌حلی برای معضلات آموزش در دوران پسا کرونا مطرح شده، «مدل کلاس معکوس» است. در این مدل، محتوای درسی خارج از کلاس درس و با فناوری‌های گوناگون در اختیار دانش‌آموزان قرار داده می‌شود تا زمان درون کلاس صرف بحث و بررسی، انجام تکالیف، کاربردی محتوا و ... شود. بر این اساس، سطوح پایین حیطه شناختی یعنی «دانش» و «فهمیدن»، در خارج از کلاس درس محقق می‌شوند و سطوح بالاتر یعنی «کار بست»، «ترکیب»، «تحلیل» و «ارزشیابی»، در درون کلاس درس و با راهنمایی معلم صورت می‌پذیرند (سی و کانری، ۲۰۱۴). به عبارت دیگر، با این روش، دانش‌آموز می‌تواند آنچه را معلم قبلاً در کلاس به او منتقل می‌کرد، پیش از کلاس ببیند و بشنود و هنگامی که به کلاس می‌آید، با ذهنی پرسشگر وارد شود.

در این الگو، محیط بیرون از مدرسه یعنی «خانه»، به مکمل مدرسه تبدیل می‌شود. البته باید توجه داشت، نقش محیط خارج از مدرسه صرفاً به تماشای ویدئوی آموزشی محدود نمی‌شود، بلکه دانش‌آموز در محیط خانه، پیش از آغاز کلاس درس می‌تواند علاوه بر تماشای محتوای آموزشی، با سایر هم‌کلاسان خود در بحث‌های برخط تعامل داشته باشد و یا به انجام پروژه‌های گوناگون پژوهشی در محیط بیرون از کلاس اقدام کند و در کلاس درس یافته‌های خود را ارائه دهد (برگمن و سمز، ۲۰۱۴).

۴. آموزش خرد^۳

در فرایند یادگیری در فضای مجازی، زمان آموزش کوتاه است و در مقایسه با آموزش حضوری فرصت کافی برای درس‌دادن به دانش‌آموزان وجود ندارد. مطالبی را که بچه‌ها در مدرسه برای فهمیدن آن‌ها هفته‌ها وقت داشتند، در تدریس مجازی باید در مدت کوتاهی آموزش بدهیم. این موضوع اهمیت آموزش خرد را روشن می‌کند. آموزش خرد به راهبردی آموزشی اشاره دارد که محتوای آموزشی را در بخش‌های کوچک به‌صورت لقمه‌ای آسان و قابل‌هضم به یادگیرندگان ارائه می‌دهد (اسنلینگ و فینگال، ۲۰۲۰) و بدان معناست که در آموزش مجازی، محتوای تدریس در مقدارهای کوچک ارائه می‌شود که دانش‌آموزان بتوانند در مدت کوتاهی یاد بگیرند. طبق این رویکرد، معلم باید از عرضه محتوای سنگین به یادگیرندگان خودداری کند و محتوا را به اندازه‌ای که توجه یادگیرنده را از ابتدا تا انتها به خود جذب کند، سازمان دهد، و مطالب در زمان و جایی که یادگیرنده به آن نیاز دارد، ارائه شوند.

آموزش پسا کرونا شبیه دوران کرونا و پیش از آن نخواهد بود.

